

Richtlijnen voor het gebruik van generatieve AI

Sander van der Waal

januari 2026

waag futurelab

1. Definitie

Deze richtlijnen beschrijven het acceptabele en onacceptabele gebruik van generatieve AI-systemen. Met generatieve AI-systemen bedoelen we de klasse AI-diensten en producten die werken met een taalmodel (een Large Language Model, LLM) dat getraind is met een grote hoeveelheid data. Deze systemen genereren output op basis van input van een gebruiker. Dat kan tekst zijn via een 'prompt', zoals bij ChatGPT. Het kan code zijn, zoals bij Claude van Anthropic. Het kunnen ook beelden zijn, afbeeldingen zoals bij Stable Diffusion, beeldbewerkingsopties in Adobe, of video's bij Sora. Ook vertaalsystemen zoals DeepL Translator of de transcriber die we bij Waag gebruiken voor de transcriptie van audiobestanden vallen hieronder.

Vrijwel alle momenteel beschikbare generatieve AI-systemen vallen in de categorie 'big tech': ze worden ontwikkeld en geleverd door grote bedrijven die winstmaximalisatie als voornaamste doel hebben (zoals OpenAI, Google, Microsoft, Anthropic). Het taalmodel waar ze op werken is getraind door het op grote schaal gebruiken van (online) content zonder toestemming van de rechthebbenden. Ook bevat elk genAI-systeem zogenaamde 'bias': het kent vooroordelen op basis van de oordelen in de trainingsdata, die in min of meerdere mate versterkt worden afhankelijk van hoe het systeem is getraind. Daarnaast 'hallucineren' alle tekst-gebaseerde genAI-systemen: ze geven soms onwaarheden aan als feiten, en zullen daar net zo zeker over zijn als over dingen die wel kloppen. Tenslotte zijn er grote zorgen over het energie- en grondstoffengebruik van AI-systemen. Zowel in de training van een AI-model als in het toepassen ervan is veel energie en water nodig. Hoeveel precies is vaak lastig te controleren, omdat aanbieders er zeer geheimzinnig over doen.

2. Welke genAI-systemen kunnen we gebruiken?

2.1 Onderscheid genAI-systemen

We maken onderscheid tussen genAI-systemen die de voorkeur hebben (2.2), genAI-systemen die je mag gebruiken maar met extra voorzichtigheid (2.3), en systemen die we je vragen niet te gebruiken (2.4). In een apart document vind je de meest actuele lijst van aanbieders en categorisering.

2.2 Voorkeur genAI-systemen

We raden aan om genAI-systemen te gebruiken die publieke waarden het best geborgd hebben. Dat betekent bijvoorbeeld dat ze extra moeite hebben gedaan om hun milieu-impact te verkleinen, de data in Europa te houden, en/of jouw privacy extra te waarborgen. Een voorbeeld is Duck AI, die privacy biedt door je data te anonimiseren.

2.3 Toegestane genAI-systemen

De meeste gangbare genAI-systemen vragen je zo min mogelijk te gebruiken, maar verbieden we niet. Onder deze categorie vallen bijvoorbeeld genAI-systemen die niet via Duck AI of via een andere dienstverlener beschikbaar zijn. Geef bij het kiezen van de AI-dienstverlener de voorkeur aan een aanbieder die volledig in Europa actief is.

2.4 Niet toegestane genAI-systemen

Sommige genAI-systemen worden ontwikkeld en ingezet voor antidemocratische doeleinden. Grok van xAI is daar het belangrijkste voorbeeld van. We vragen je dergelijke genAI-systemen niet te gebruiken.

3. Richtlijnen voor gebruik genAI-systemen

3.1 Wees terughoudend met gebruik

Realiseer je de achtergrond en impact van gebruik van genAI. Iedere interactie met genAI kost energie en water, vaak ten koste van gemarginaliseerde gemeenschappen, hou daar rekening mee. Je hoeft de promptmachine bijvoorbeeld niet te bedanken.

3.2 Wees transparant over genAI-gebruik

Vermeld gebruik van algoritmes waar mogelijk wanneer je de opbrengst van een genAI-systeem integreert in communicatie of publicatie.

3.3 Geef geen persoonsgegevens door in een input aan een genAI-systeem

Bijvoorbeeld voornaam + achternaam, e-mailadressen, namen van collega's. Dit zijn bijzondere persoonsgegevens en het is wettelijk verboden die te delen (volgens de Algemene Verordening Persoonsgegevens - AVG).

3.4 Je blijft altijd eindverantwoordelijk voor de inhoud van je teksten

1. Houd er rekening mee dat een genAI-systeem ook onwaarheden vertelt. Zorg dus altijd dat je zeker bent dat de feiten kloppen. Dat het uit een genAI-systeem komt is niet genoeg. Bijvoorbeeld juridische teksten kunnen 'gehallucineerd' zijn.
2. Je blijft zelf verantwoordelijk voor de toon van de teksten. Soms is het duidelijk dat een projectpartner of leverancier een mail met AI heeft gegenereerd. Lees altijd goed door wat je verstuurt en controleer of je in kan staan voor de formulering.

3.5 Deel geen interne of strategische informatie met genAI

Als vuistregel kun je aanhouden dat als je geen moeite hebt met het online zetten van een document, dat je het aan een genAI-systeem kan geven. En anders niet. Je deelt bijvoorbeeld niet een (deel van een) Grant Agreement met een AI-systeem. Zaken als open calls, annotated grant agreements, algemene dan wel bijzondere voorwaarden die gepubliceerd staan, wet en regelgeving of andere informatie die al onderdeel is van het publieke domein, kun je wel uploaden in een genAI-systeem.

3.6 Recht om geen genAI te gebruiken

Je hebt ten alle tijden het recht om geen genAI te gebruiken. We verwachten niet van onze collega's dat ze het gebruiken en accepteren verplicht gebruik van genAI niet van onze partners of opdrachtgevers.

Beeld voorblad: Jamillah Knowles & Digit, betterimagesofai.org.